

Działalność kontrolna urzędów górniczych

1. Działalność kontrolna okręgowych urzędów górniczych i dochodzenia powypadkowe

Kontrola nad ruchem zakładów górniczych i innych nadzorowanych podmiotów jest podstawową funkcją urzędów górniczych. Celem głównym działalności kontrolnej jest wzrost poziomu bezpieczeństwa pracy w polskich kopalniach. Obok planowanych kontroli tzw. limitowanych wykonywane są kontrole doraźne, stanowiące szybką reakcję nadzoru górniczego na wszystkie przypadki zidentyfikowanych potencjalnych zagrożeń dla życia i zdrowia górników lub dla środowiska naturalnego. Kontrole powtórne służą sprawdzeniu, czy przedsiębiorcy górniczy wypełnili w całości zalecenia poprzednich kontroli, których wyniki wykazały rażące naruszenie przepisów prawa. Kontrole są tak ustalane, by stanowiły jak najmniejszą niedogodność dla przedsiębiorców, a przy tym spełniały swe wszystkie funkcje kontrolno-nadzorcze.

W ramach sprawowanego nadzoru i kontroli nad ruchem zakładów górniczych oraz pozostałymi nadzorowanymi podmiotami, pracownicy inspekcyjno-techniczni OUG i SUG w 2012 roku wykonali 23 866 roboczodniówek, w tym 221 41 w ramach kontroli w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Z ogólnej liczby 22 141 roboczodniówek kontrolnych, 20 616 roboczodniówek wykonano w zakładach górniczych.

Ponadto, realizując zadania wynikające z ustawy Pgg, pracownicy inspekcyjno-techniczni OUG i SUG wykonali:

- 905 roboczodniówek w ramach ustalania stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków,
- 224 roboczodniówki w ramach nadzoru nad akcjami ratowniczymi,
- 499 roboczodniówek związanych z postępowaniem dotyczącym działalności bez wymaganej koncesji (nielegalna eksploatacja kopalni).

W ramach działalności kontrolnej w roku 2012 w podziemnych zakładach górniczych, prowadzonej przez Okręgowe Urzędy Górnicze w: Gliwicach, Katowicach, Rybniku, Lublinie, Wrocławiu oraz Specjalistyczny Urząd Górniczy, na zmianach innych niż ranna wykonano 782 roboczodniówki, co stanowi 6,2% wszystkich roboczodniówek kontrolnych wykonanych w tych zakładach. Pracownicy inspekcyjno-techniczni Wyższego Urzędu Górniczego, w roku 2012 wykonali łącznie 2019 roboczodniówek, w tym:

- 1732 roboczodniówki kontrolne w zakładach górniczych oraz innych nadzorowanych podmiotach i jednostkach, w oparciu o ustawę o swobodzie działalności gospodarczej,
- 41 roboczodniówek w ramach sprawdzenia i oceny stanu bezpieczeństwa, stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń oraz innych zagadnień związanych z ruchem zakładów górniczych,
- 94 roboczodniówki ramach ustalania stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków oraz nadzoru nad akcjami ratowniczymi,

Ponadto, w ramach sprawowanego nadzoru nad merytoryczną działalnością dyrektorów urzędów górniczych, pracownicy departamentów merytorycznych WUG wykonali 152 roboczodniówki.

W razie grożącego niebezpieczeństwa lub zaistnienia wypadku w zakładzie górniczym, organ nadzoru górniczego może ustalić stan faktyczny i przyczyny zagrożenia. W przypadku badań po wypadku ich celem jest ustalenie stanu faktycznego i przyczyn wypadków zaistniałych w ruchu zakładu górniczego przez wszechstronne wyjaśnienie ich okoliczności. W tym celu dokonuje się zebrania potrzebnych informacji i dowodów oraz ustalenia naruszonych przepisów. Efektem dochodzeń powypadkowych są sformułowane wnioski, których wdrożenie powinno zapobiec zaistnieniu podobnych wypadków w przyszłości.

Nadzór górniczy powinien otrzymywać powiadomienia o wszystkich wypadkach i niebezpiecznych zdarzeniach, które miały miejsce w zakładach górniczych. Kierownik ruchu zakładu górniczego jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić właściwy organ nadzoru górniczego – dyrektora okręgowego urzędu górniczego lub dyrektora specjalistycznego urzędu górniczego – o wypadku zaistniałym w zakładzie górniczym, zgonie naturalnym, jak również o związanych z ruchem zakładu górniczego niebezpiecznych zdarzeniach, stwarzających zagrożenie życia, zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa powszechnego.

Badania powypadkowe podejmuje się przede wszystkim w przypadku zaistnienia wypadków śmiertelnych, zbiorowych lub w wyniku których nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała. Ponadto bada się wypadki spowodowane istotnymi przyczynami naturalnymi (zawał, łąpanie, wybuch metanu czy pyłu węglowego itd.) lub związane ze stosowaniem szczególnych narzędzi i środków (roboty strzałowe, porażenie prądem elektrycznym, wybuch zbiorników lub urządzeń pod ciśnieniem, praca w aparacie ratowniczym itp.). O przeprowadzeniu badania powypadkowego może również zdecydować dyrektor urzędu górniczego, nawet jeśli wypadek nie należał do żadnej z wspomnianych kategorii, ale istnieją okoliczności, które wskazują na potrzebę jego dokładniejszego zbadania.

Jeżeli wymaga tego waga lub zawłość sprawy, w szczególności w przypadku zaistnienia wypadku zbiorowego, katastrofy albo niebezpiecznego zdarzenia, badanie powypadkowe może podejmować bezpośrednio Prezes Wyższego Urzędu Górniczego. W razie potrzeby Prezes Wyższego Urzędu Górniczego powołuje, w drodze zarządzenia, komisję specjalną do zbadania przyczyn i okoliczności tego zdarzenia, określając skład osobowy komisji i jej zadania.

Tab. 1.1. Liczba roboczodniówek wykonanych przez pracowników inspekcyjno-technicznych Wyższego Urzędu Górniczego w 2012 roku

Department	Wykonane roboczodniówki kontrolne		Pozostałe roboczodniówki wykonane w związku z			OGÓLEM (2-5)
	w zakładach górniczych, ośrodkach szkoleniowych, jednostkach ratownictwa i innych nadzorowanych podmiotach	oceną stanu bezpieczeństwa, stanu zagrożeń oraz innych zagadnień związanych z ruchem zakł. gór.	ustalaniem stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków oraz nadzorem nad akcjami ratowniczymi	nadzorem nad merytoryczną działalnością dyrektorów urzędów		
1	2	3	4	5	6	
Górnictwa	498	17	58	39	612	
Energomechaniczny	462	9	34	45	550	
Ochrony Środowiska i Gospodarki Złożem	423	15	0	54	492	
Warunków Pracy	349	0	2	14	365	
Razem	1732	41	94	152	2019	

Tab. 1.2. Zbiorcze zestawienie roboczodniówek wykonanych w roku 2012, przez pracowników inspekcyjno-technicznych OUG i SUG

OUG w /SUG	Wykonane roboczodniówki kontrolne w					Pozostałe roboczodniówki wykonane w związku z				OGÓLEM (6-10)
	zakładach górniczych	ośrodkach szkoleniowych	jednostkach ratownictwa	pozostałych przedsiębiorstwach	Razem	ustalaniem stanu faktycznego przyczyn zdarzeń i wypadków	nadzorem nad akcjami	nielegalną eksploatacją	innymi czynnościami	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Gliwicach	3332	38	17	95	3482	278	64	24	3	3851
Katowicach	2918	14	1	80	3013	79	92	2	4	3190
Rybniku	2755	13	4	49	2821	204	53	0	22	3100
Lublinie	1199	5	0	84	1288	18	2	57	7	1372
Wrocławiu	2328	4	1	62	2395	197	6	44	22	2664
Kielcach	1060	5	6	70	1141	16	6	171	7	1341
Krakowie	1424	7	3	353	1787	17	0	23	24	1851
Krośnie	1087	3	0	114	1204	4	0	22	4	1234
Poznaniu	1369	8	4	164	1545	49	0	88	0	1682
Warszawie	868	2	2	79	951	3	0	68	4	1026
SUG	2276	18	0	220	2514	40	1	0	0	2555
Razem	20616	117	38	1370	22141	905	224	499	97	23866

Gdy zostanie powzięta decyzja o przeprowadzeniu badań powypadkowych, pracami w tym zakresie kieruje dyrektor urzędu górniczego lub wyznaczony przez niego pracownik nadzoru górniczego. Bezpośrednio po rozpoczęciu badań powypadkowych dokonuje się oględzin miejsca wypadku i zabezpiecza się wszelkie ślady i dowody oraz wykonuje się szczegółową dokumentację wypadku. Z przebiegu poszczególnych czynności dokonanych w toku badań powypadkowych: oględzin, przesłuchania poszkodowanego i świadków wypadku, spisuje się odrębne protokoły.

Na podstawie wyników badań powypadkowych przeprowadzający badania opracowują orzeczenie. Orzeczenie zawiera m.in. opis stanu faktycznego, z ustaleniem danych dotyczących czasu i miejsca wypadku oraz innych istotnych okoliczności mających miejsce przed, w czasie i po wypadku, opis przebiegu akcji ratowniczej i jej ocenę, ustalenie przyczyn wypadku, określenie naruszonych w związku z wypadkiem przepisów lub zasad techniki górniczej oraz wnioski zmierzające do zapobieżenia podobnym wypadkom w przyszłości.

Ukończenie badań powypadkowych oraz opracowanie orzeczenia następuje, co do zasady, w okresie 6 tygodni. Przedłużenie tego terminu może nastąpić wyłącznie w uzasadnionych przypadkach za zgodą Prezesa WUG. Niezwłocznie po ukończeniu badań powypadkowych dyrektor urzędu górniczego realizuje wnioski zawarte w orzeczeniu i wszczyna odpowiednie postępowania.

W 2012 roku w związku z zaistniałymi niebezpiecznymi zdarzeniami i wypadkami, dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych i SUG przeprowadzili 85 badań przyczyn i okoliczności wypadków i niebezpiecznych zdarzeń oraz 17 zgonów naturalnych, w tym:

- 28 badań wypadków śmiertelnych,
- 18 badań wypadków ciężkich,
- 18 badań innych wypadków,
- 21 badań niebezpiecznych zdarzeń,
- 17 badań zgonów naturalnych.

Szczegółową statystykę badań przyczyn i okoliczności wypadków oraz zgonów naturalnych w 2012 r. w poszczególnych urzędach górniczych przedstawia tabela 1.3.

Tab. 1.3. Szczegółowa liczba badań przyczyn i okoliczności wypadków oraz zgonów naturalnych w 2012 r. w okręgowych urzędach górniczych i SUG¹

Okręgowy Urząd Górniczy (SUG) w:	Badania przyczyn i okoliczności wypadków	Zgony naturalne
Gliwicach	13	10
Katowicach	22	4
Kielcach	3	0
Krakowie	3	0
Krośnie	2	0
Lublinie	2	0
Poznaniu	6	0
Rybniku	12	2
Warszawie	1	0
Wrocławiu	17	1
SUG	4	0
RAZEM	85	17

2. Stwierdzone nieprawidłowości i zatrzymane roboty

Przy wykonywaniu nadzoru i kontroli organ nadzoru górniczego zobowiązany jest nakazać usunięcie nieprawidłowości powstałych wskutek naruszenia przepisów o ruchu zakładu górniczego, zwłaszcza jeżeli stwarzają one zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu górniczego, jego pracowników, bezpieczeństwa powszechnego lub środowiska. Jeśli podczas kontroli stwierdzone zostanie bezpośrednie zagrożenie dla zakładu górniczego, jego pracowników, bezpieczeństwa powszechnego lub środowiska, organ nadzoru górniczego może wstrzymać w całości albo w części ruch tego zakładu lub jego urządzeń oraz nakazać podjęcie niezbędnych środków zapobiegawczych.

¹ Uwaga: badaniem mogło być objętych jednocześnie więcej niż jeden wypadek (gdy miał miejsce wypadek zbiorowy).

W wyniku przeprowadzonych kontroli oraz oględzin miejsc wypadków i niebezpiecznych zdarzeń w 2012 roku pracownicy inspekcyjno-techniczni urzędów górniczych stwierdzili nieprawidłowości i wstrzymali w całości lub części ruch zakładu górniczego lub jego urządzeń w 1962 przypadkach, w tym w kopalniach węgla kamiennego w 1568 przypadkach.

Tab. 2.1. Zatrzymane roboty górnicze, maszyny i urządzenia oraz zatrzymania w związku z nielegalną eksploatacją w 2012 roku

Zakłady górnicze	eksploatacja ścian	drażnienie chodników	eksploatacja zabierek	inne roboty górnicze	urządzenia mechaniczne	urządzenia elektryczne	inne urządzenia	nielegalna eksploatacja	RAZEM
kopalnie węgla kamiennego	95	146	0	80	814	298	85	0	1568
pozostałe podziemne zakłady górnicze	34	25	25	4	41	46	8	0	183
odkrywkowe zakłady górnicze	9	0	0	15	30	22	32	100	208
otworowe zakłady górnicze	0	0	0	0	3	0	0	0	3
górnictwo ogółem	138	221	25	99	888	366	125	100	1962

W 2012 roku najwięcej zatrzymań w kopalniach węgla kamiennego spowodowanych było nieprawidłowym stanem urządzeń energomechanicznych, których zatrzymano 1 112, w tym 814 urządzeń mechanicznych i 298 urządzeń elektrycznych.

Skalę i rodzaje nieprawidłowości stwierdzonych przez organy nadzoru górniczego w toku działań nadzorczo-kontrolnych (w szczególności dochodzeń powypadkowych) i przeprowadzonego rozeznania, zostały opisane w dokumencie „Stan bezpieczeństwa i higieny pracy w górnictwie w 2012 roku” (dostępny na witrynie internetowej Wyższego Urzędu Górniczego: www.wug.gov.pl). W związku z zatrzymaniami robót górniczych, ruchu maszyn i urządzeń oraz w ramach realizacji wniosków po wypadkach i zgonach naturalnych podjęto następujące najważniejsze działania profilaktyczne:

1. W KW S.A. w Katowicach, w celu niedopuszczenia do pracy osób z chorobami, na których rozwój i wpływ mogą mieć warunki pracy w kopalni wyznaczone zostały stanowiska pracy, na których zatrudnieni pracownicy objęci są rozszerzonym zakresem badań profilaktycznych. Podjęto również współpracę ze służbą medycyny pracy, w celu podniesienia standardów badań profilaktycznych pracowników zatrudnionych pod ziemią, na stanowiskach pracy o zwiększonym ryzyku zachorowania na choroby układu krążenia.
2. Wzbogacono kształcenie pracowników górnictwa o nowoczesne stanowiska szkoleniowe, z wykorzystaniem techniki rzeczywistości wirtualnej (w zakładach eksploatujących rudy miedzi) oraz wykorzystywano w procesie szkolenia i budowania samoopowiedzialności pracowników wizualizacje przyczyn, przebiegu i skutków katastrof górniczych i wypadków przy pracy (w większości podziemnych zakładów górniczych).
3. Rozpoczęto w kopalniach węgla kamiennego wyposażanie rejonów, w których prowadzone są roboty górnicze w środki ochrony zbiorowej (systemy mgłowe w KWK: „Halemba-Wirek”, „Jas-Mos”, „Borynia-Zofiówka”, „Jankowice”, „Krupiński”, „Bogdanka”) oraz pracowników w efektywniejsze środki ochrony indywidualnej, skuteczniej zmniejszające stężenia pyłów szkodliwych dla zdrowia w prądach powietrza, w szczególności w prądach powietrza dopływających do ścian. W niskich ścianach rozpoczęto wdrażanie sprzętu izolującego układ oddechowy o małej masie i gabarytach (KWK „Halemba-Wirek”).
4. Na etapie projektów technicznych egzekwowano stosowanie profilaktyki przeciwpożarowej, w tym między innymi:
 - ocenę stanu zagrożenia pożarowego ścian, eksploatowanych w warunkach zagrożenia metanowego i pożarowego, metodą precyzyjnej analizy chromatograficznej,
 - określenie pierwszej i drugiej linii obrony przed zagrożeniem pożarowym,
 - możliwość inertyzacji zrobów ścian niezależnie od podawania materiałów doszczelniających,
 - stosowanie środków antypirogennych.
5. Opracowano i wdrażano procedury zapoznawania pracowników zakładów górniczych i firm usługowych zatrudnianych w ruchu zakładu z obowiązującymi dokumentacjami wykonywania określonych prac: projektami technicznymi, dokumentacjami układów transportowych, technologiami i instrukcjami itp.
6. Wdrożono rozwiązania umożliwiające synchronizację czasu rzeczywistego w systemach łączności, bezpieczeństwa, alarmowania w zakładach górniczych Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A., Katowickiego Holdingu Węglowego S.A., Kompanii Węglowej S.A. oraz w Lubelskim Węglu „Bogdanka” S.A. Południowy Koncern Węglowy S.A. układ do synchronizacji czasu uruchomił w ZG Janina. PG Silesia wprowadziła

synchronizację czasu w zakresie systemów bezpieczeństwa i wizualizacji, a kolejnym etapem będzie synchronizowanie czasów w zmodernizowanych systemach łączności i alarmowania. Zakłady górnicze należące do KGHM S.A. są na etapie wyboru rozwiązania systemu modernizującego obecnie wykorzystywane układy do synchronizacji czasu systemów łączności, alarmowania i bezpieczeństwa.

7. Wdrożono zmechanizowanie opylania wyrobisk podziemnych pyłem kamiennym w 27 kopalniach węgla kamiennego, przy użyciu 221 opylaczy mechanicznych.
8. Dokonano w KW S.A. weryfikacji procedur zapewniających skutecznego nadzór i kontrolę robót podejmowanych przez podmioty w ruchu zakładu górniczego, w tym wykluczających podejmowanie prac, które nie są ujęte w umowach.
9. Dla ograniczenia niebezpiecznych zdarzeń i wypadków związanych z opadem skał i zawałami podjęto działania mające na celu:
 - ▶ maksymalne zwiększenie mechanizacji robót na styku ściana-chodnik przyścianowy, w celu wyeliminowania przebywania pracowników w miejscach szczególnie niebezpiecznych,
 - ▶ egzekwowanie wykonywania prac związanych z rabowaniem obudowy w wyrobiskach przyścianowych zgodnie z ustaleniami zawartymi w projektach technicznych oraz zawartych w nich technologiach i instrukcjach oraz normatywami tych robót,
 - ▶ stosowanie zasady „zero tolerancji”, dla ryzykownych i niebezpiecznych zachowań i metod pracy (KHW S.A.).

Zdecydowano się także podjąć działania organizacyjne i dyscyplinujące w celu eliminacji nieprawidłowości stwierdzanych przez organy nadzoru górniczego w zakresie szkoleń i adaptacji zawodowej. We wnioskach w dokumencie „Stan bezpieczeństwa” wskazano, że we wszystkich zakładach górniczych służby przedsiębiorcy powinny sprawdzać dokumentację powypadkowe zakładów górniczych, w zakresie ustaleń przyczyn i okoliczności zaistnienia wypadków i zdarzeń.